

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 4 (37)

2020
КИЇВ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ — ЗАСНОВАНИЙ У 2011 Р.

ВИДАЄТЬСЯ ЧОТИРИ РАЗИ НА РІК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

БУЙСЬКИХ А. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

Відповідальний секретар

ГОРБАНЕНКО С. А., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

Відповідальні за випуск

ЗАЛІЗНЯК Л. Л., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ГАСКЕВИЧ Д. Л., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

НЕЗДОЛІЙ О. І., Інститут археології НАН України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

БИРКЕ В., доктор археології, Інститут археології та історії мистецтв Академії наук Румунії

БОЛТРИК Ю. В., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

БРУЯКО І. В., доктор історичних наук, Одеський археологічний музей НАН України

ГОЛДЕН П., професор, Університет Ратгер, США

КУЛАКОВСЬКА Л. В., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

МОЦЯ О. П., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

ОТРОЩЕНКО В. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ПОЛІДОВИЧ Ю. Б., кандидат історичних наук, філіал Національного музею історії України — Музей історичних коштовностей України

ПОЛТОВИЧ-БОБАК М., професор, Жешувський університет, Польща

ПОТЄХІНА І. Д., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

СИМОНЕНКО О. В., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

СКОРИЙ С. А., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

СОН Н. О., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

СТЕПАНЧУК В. М., доктор історичних наук, Інститут археології НАН України

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Р. В., доктор історичних наук, Київський національний університет

ТОЛОЧКО П. П., академік НАН України, Інститут археології НАН України

ФІАЛКО О. С., кандидат історичних наук, Інститут археології НАН України

ХАЗАНОВ А. М., професор, Університет Медісон — Вісконсін, США

ХОХОРОВСЬКИЙ Я., професор, Ягеллонський університет, Польща

ЧАБАЙ В. П., член-кореспондент НАН України, Інститут археології НАН України

У ВИПУСКУ:

НАУКОВИЙ СПАДОК Д. Я. ТЕЛЕГІНА

СТАТТІ

ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ
МАТЕРІАЛІВ

АНТРОПОЛОГІЯ

АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

ДИСКУСІЇ

ІСТОРІЯ НАУКИ

АРХЕОЛОГІЯ І ДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Науковий журнал з проблем археології та давньої історії

У журналі публікуються результати досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців, скіфів та сарматів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл, матеріальної культури середньовіччя і нового часу. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела.

Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх, хто цікавиться давньою історією України.

The results of research on the archaeology and ancient history of Ukraine are published in the journal. The issues of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, the pages of the history of the Cimmerians, Scythians and Sarmatians, material and spiritual culture of the Greeks in the Northern Pontic region, ethnogenesis and early history of the Slavs, development of the cities and villages of Ancient Rus, material culture of the Medieval and Modern periods are observed. New archaeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published.

This journal is intended for archaeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for anyone interested in the early history of Ukraine.

Засновник та видавець:

Інститут археології
Національної академії наук України

Свідоцтво про реєстрацію ЗМІ:

КВ № 17659-6509Р від 29.03.2011

Адреса редакції:

Україна, 04210, Київ 210, просп. Героїв Сталінграда, 12

Тел.: (+380-44) 418-61-02

Факс: (+380-44) 418-33-06

E-mail: secretaradiu@gmail.com

Офіційний сайт журналу:

<https://adiu.com.ua/index.php/journal>

Офіційна сторінка журналу:

Сайт «Спілка археологів України» [<http://www.vgosau.kiev.ua>] —

Бібліотека — Журнал «Археологія і давня історія України»

[<http://www.vgosau.kiev.ua/biblioteka/adiu>]

Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України
1.12.2020, протокол № 8.

Рисунки авторські

Надруковано в авторській редакції

Комп'ютерна верстка С. А. Горбаненка

Усі права застережено. Передрук можливий
зі згоди редакції та авторів статей

Виходить за інформаційної підтримки
Всеукраїнської громадської організації
«Спілка археологів України»

ISSN 2227-4952 (Print)
ISSN 2708-6143 (Online)

Усі матеріали рецензовано

© ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ, 2020

Підписано до друку 11.12.2020. Формат 60 × 84/8. Гарн. Century Schoolbook. Папір офс.
Друк офс. Ум.-друк. арк. 42,8. Обл.-вид. арк. 47,9. Тираж 80 екз. Зам.

Тираж віддруковано ТОВ «Майдан», 61002, Харків, вул. Чернишевська, 59. Тел.: (057) 700-37-30.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 1002 від 31.07.2002 р.

Передмова

Пустовалов, С. Ж., Титова, О. М., Потехіна, І. Д.
Від палеоліту до козацької України

НАУКОВИЙ СПАДОК Д. Я. ТЕЛЕГІНА

Залізняк, Л. Л. Д. Я. Телегін і доба культуротворення в мезолітознавстві України

Степанчук, В. М. Палеоліт у дослідженнях Д. Я. Телегіна

Телегін, Д. Я., Залізняк, Л. Л., Яневич, О. О. Мезолітична стоянка Ласпі 7 на південному березі Криму, Україна

Теліженко, С. А. Матеріали з досліджень О. Г. Шапошнікової та Д. Я. Телегіна у Старобільському районі Луганщини

Станиціна, Г. О. Дослідження українського козацтва у науковому спадку Д. Я. Телегіна (за документами з Наукового архіву ІА НАН України)

СТАТТІ

Демей, Л., Васильєв, П. М., Кулаковська, Л. В., Ступак, Д. В., Шидловський, П. С., Беляєва, В. І. Палеолітичні суспільства доби верхнього плєнігльціалу та їхні зв'язки з тваринним світом за даними археологічних стоянок України

Манько, В. О., Чхатарашвілі, Г. Л. Кам'яна індустрія стоянки Кобулеті

Чабай, В. П., Ступак, Д. В., Весельський, А. П., Дудник, Д. В. Стоянка Бармаки в контексті епігравету Середнього Подніпров'я

Лібуа, Т. Дослідження ориньяко-граветського «переходу» в Східних Карпатах: особливості виробництва вкладенів стоянок Міток-Малу Галбен (Румунія) та Молодова V (Україна)

Кротова, О. О. Амвросіївське кістковище бізонів та особливості його використання

Лозовська, О. В. Озерні поселення Верхньої Волги на межі 7—6 тис. до н. е.: археологічний і палеоекологічний контекст появи першої кераміки (Замостя 2)

Михайлова, Н. П. Особливі діти. Персональний орнамент у дитячих похованнях маріупольського типу

Бурдо, Н. Б. Інтер'єр в архітектурі культурного комплексу Трипілля-Кукутень (проблеми вивчення, інтерпретації та реконструкції)

Іванова, С. В. Імпорт або імітація: про особливості буджацької культури Північно-Західного Причорномор'я

6 Introduction

7 *Pustovalov, S. Zh., Tytova, O. M., Potekhina, I. D.* From Paleolithic to Cossack Ukraine

SCIENTIFIC HERITAGE OF D. YA. TELEHIN

16 *Zaliznyak, L. L.* D. Ya. Telehin and the Era of Cultural Formation in Mesolithic Study of Ukraine

24 *Stepanchuk, V. M.* Paleolithic in the Research of D. Ya. Telehin

32 *Telegin, D. Ya., Zaliznyak, L. L., Yanevich, O. O.* Laspi 7 Mesolithic Site on the South Coast of Crimea, Ukraine

52 *Telizhenko, S. A.* Materials from Research of O. G. Shaposhnikova and D. Ya. Telehin in the Starobils'k District, Luhansk Region

75 *Stanytsina, G. O.* Research of the Ukrainian Cossacks in the Scientific Heritage by D. Ya. Telehin (According to Documents Stored in the Scientific Archive of the Institute of Archeology, NAS Ukraine)

ARTICLES

82 *Demay, L., Vasylev, P. M., Koulakovska, L. V., Stupak, D. V., Shydlovskiy, P. S., Belyaeva, V. I.* Palaeolithic Human Societies During the Upper Pleniglacial Period and their Connections with the Animal World According to the Evidence from Archaeological Sites of Ukraine

94 *Manko, V. O., Chkhatarashvili, G. L.* The Lithic Industry from the Site of Kobuleti

107 *Chabai, V. P., Stupak, D. V., Veselsky, A. P., Dudnyk, D. V.* Barmaky Site in the Context of Epigravettian of the Middle Dnieper Basin

126 *Libois, T.* Study of the Aurignacian-Gravettian «Transition» East of the Carpathians: Bladelet Production Features from Mitoc-Malu Galben (Romania) and Molodova V (Ukraine)

134 *Krotova, O. O.* The Amvrosiivka Bison Bone Bed and Features of its Use

151 *Lozovskaya, O. V.* Lake Settlements of the Upper Volga Region in the 7th—6th mil. Cal BC: Archaeological and Palaeoecological Context of the First Pottery «Invasion» (Zamostje 2)

164 *Mykhailova, N. P.* Special Children. Personal Ornaments in Children's Burials of Mariupol Type

172 *Burdo, N. B.* Interior in the Architecture of Trypillia-Cucuteni Cultural Complex (Problems of Studies, Interpretations and Reconstructions)

182 *Ivanova, S. V.* Import or Imitation: Characterising the Budzhak Culture of the North-West Pontic Region

ПУБЛІКАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Сніжко, І. А. Знаряддя із вторинною обробкою пізньопалеолітичної стоянки біля с. Кам'янка 199
Манько, В. О., Теліженко, С. А. Стоянка Бондариха II донецької неолітичної культури 207
Старенький, І. О., Левінзон, Є. Ю. Розвідки на Середньому Дністрі 2009—2019 рр. 217
Махортых, С. В., Котова, Н. С., Джос, В. С., Радченко, С. Б. Нові поховально-ритуальні комплекси доби ранньої бронзи поблизу Кам'яної Могили 226

АНТРОПОЛОГІЯ

Потехіна, І. Д. Антропологія і археогенетика первісного населення України: координація результатів 240
Ліллі, М. К., Бад, Ч. Е. Ізотопний дієтний аналіз та пов'язані з ним дослідження первісної історії України: факти, вигадки та фантастика 251
Рудич, Т. О. Формування антропологічного складу населення України козацької доби. Степові впливи 268
Ємельянчик, В. А. Середньовічне населення Полоцька за антропологічними даними 277
Грицкевич, Д. С. Патологічні прояви на палеоантропологічному матеріалі із сільських поховань XIV—XVI століть з території Полоцької землі 283

АРХЕОЛОГІЯ І ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

Пашкевич, Г. О. Сучасний стан археоботанічних досліджень в Україні 292
Шидловський, П. С., Мамчур, Б. В., Чимирич, М. В., Пеан, С. Остеологічні матеріали з господарської ями 6 Межиріцької стоянки: інтерпретація об'єкту 299
Гаскевич, Д. Л., Ендо, Е., Кунікіта, Д., Яневич, О. О. Нові результати прямого радіовуглецевого AMS датування кераміки буго-дністровської субнеолітичної культури 310

ДИСКУСІЇ

Манько, В. О., Чхатарашвілі, Г. Л. Західна Грузія як транзитна територія на шляху міграцій прото-неолітичного населення у Східну Європу 329
Куштан, Д. П. Ще раз про Старосільський скарб доби пізньої бронзи з Черкащини 340

ІСТОРІЯ НАУКИ

Нераденко, Т. М. Поселення Молухів Бугор в працях Д. Я. Телегіна і за сучасними даними 348
Отрошченко, В. В., Болтрик, Ю. В. До становлення курганної археології України: досягнення та проблеми 358

PUBLICATION OF ARCHEOLOGICAL MATERIALS

Snizhko, I. A. Tools with Secondary Treatment of the Late Paleolithic Site near the Kamyanka Village 199
Manko, V. O., Telizhenko, S. A. The Donetsk Neolithic Culture Site of Bondarikhia II 207
Starenkyi, I. O., Levinzon, Ye. Yu. The Researchs in the Middle Dniester Basin in 2009—2019 217
Makhortykh, S. V., Kotova, N. S., Dzhos, V. S., Radchenko, S. B. New Burial and Ritual Assemblages of Early Bronze Age Located near the Complex of Kamyana Mohyla 226

ANTHROPOLOGY

Potekhina, I. D. Anthropology and Archaeogenetics of the Prehistoric Population of Ukraine: Coordination of Results 240
Lillie, M. C., Budd, C. E. Diet Isotope Analysis and Related Studies in Prehistoric Ukraine: Fact, Fiction and Fantasy 251
Rudych, T. O. Formation of the Anthropological Composition of the Population of Ukraine in Cossack Time. Steppe Impact 268
Yemialyanchyk, V. A. The Medieval Population of Polotsk According to the Anthropological Data 277
Hrytskevich, D. S. Pathological Manifestations on Paleo-anthropological Material from Rural Burials of 14th—16th Centuries from the Territory of Polotsk Land 283

ARCHAEOLOGY AND NATURAL SCIENCES

Pashkevych, G. O. The Current State of Archaeobotanical Study in Ukraine 292
Shydlovskiy, P. S., Mamchur, B. V., Chymyrych, M. V., Pean, S. Osteological Materials from the Household Pit 6 at the Mezhyrich Settlement: Interpretation of the Finds 299
Haskevych, D. L., Endo, E., Kunikita, D., Yanevich, O. O. New Results of Direct Radiocarbon AMS Dating of the Pottery from the Buh-Dniester Sub-Neolithic Culture 310

DISCUSSIONS

Manko, V. O., Chkhatarashvili, G. L. Western Georgia as a Transitional Zone in Migration of the Proto-neolithic Groups to Eastern Europe 329
Kushtan, D. P. Revisiting the Late Bronze Age Starosillia Deposit from the Chercassy Region 340

HISTORY OF SCIENCE

Neradenko, T. M. The Settlement Molyukhiv Buhor in the Works of D. Ya. Telegin and According to Modern Data 348
Otroshchenko, V. V., Boltryk, Yu. V. On the Establishment of the Kurgan Archaeology in Ukraine: Achievements and Problems 358